

Verslag 15 mei 2002: onderzoek achtergevel pand 37, Kuipershaven, Dordrecht.

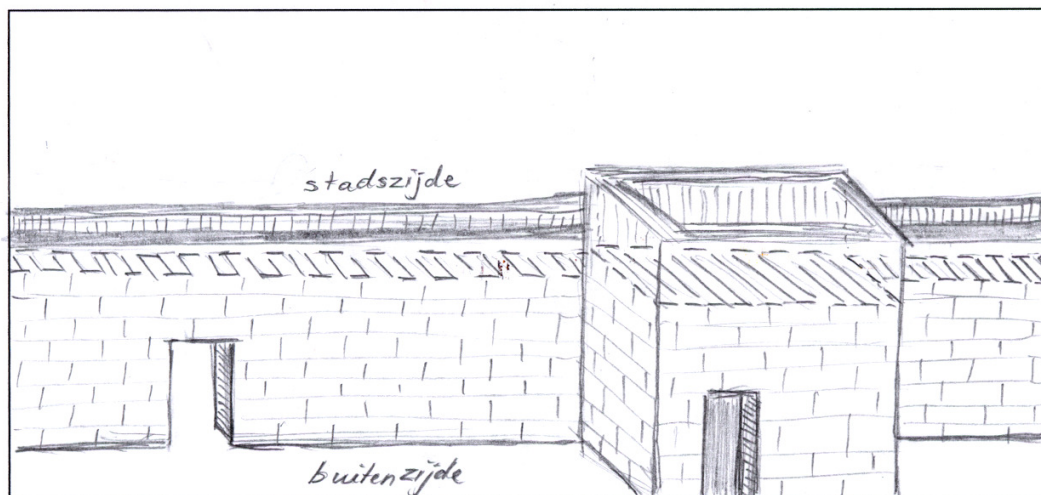
Aanwezig: Deborah Paalman, Jan Koonings en Marion Flecken.

Weersomstandigheden: Zonnig en stevige wind.

1. Inleiding

Reden voor onderzoek aan de achtergevel van het pand aan de Kuipershaven nr. 37, ontstond na graafwerkzaamheden van de eigenaresse, mevrouw T. Salahari, ten einde een grote struik te verwijderen, waarvoor een diep gat moest worden gegraven.

Van het betreffende pand was reeds bekend dat de huidige achtergevel waarschijnlijk bestaat uit een stuk van de middeleeuwse stadsmuur van Dordrecht. Kuipershaven 37 en het ernaast gelegen pand (vanaf de straatzijde rechts daarnaast) zijn beiden tegen een circa 80 cm. dikke muur gebouwd. Deze zijde van de muur betrof in de middeleeuwen de buitenzijde van de stadsmuur, in die tijd omgeven door water. De muur zou naar het verloop tevens een verdedigingstoren hebben gehad, eveneens aan de buitenzijde van de muur (zie schets). De muur had een weergang maar geen kantelen.

Tek. 1. weergave van stadsmuur en toren (naar eigen inzicht)

2. Wat werd waargenomen aan de achterzijde van pand 37

De achterzijde van pand 37 wordt zoals gezegd, gevormd door een 80 cm tot 1 m dikke muur met daarin een poortje. De muur is naar schatting circa 8 meter hoog en wijkt naar boven toe weg richting Kuipershaven. De muur staat daardoor vanaf de achterzijde gezien, enigszins schuin.

De voet van de muur was blootgelegd. In het ongeveer 60 cm brede greppeltje dat over een lengte van circa 7 meter langs de muur was gegraven, waren een drietal overloopputjes zichtbaar, waarschijnlijk 19^e eeuws (?). Vanuit het midden van het greppeltje naar rechts, was op de bodem van dit proefsleufje tevens een andere structuur waar te nemen. Het betrof een drietal gemetselde stenen richels met daartussen afdek(?) platen van natuursteen (mogelijk kalksteen) (zie tek. 2). Deze structuur kon worden belopen; dit klonk hol. De meest linkse steenrichels en natuursteen plaat lagen lager als de uiterst rechtse; het geheel leek enigszins gewelfd te verlopen. Mogelijk betreft het de "dakbedekking" van een beerkelder / gewelf. In de rechterhoek van de achtermuur werd een brok natuursteen met daarin een ijzeren pin waargenomen, alsmede twee ijzeren strips (scheepsbouwterm= "plat") die uit de muur staken. Aan de voet hiervan lag eveneens een (19e eeuws?) afvoerputje. Naast het meest linkse afvoerputje in de sleuf week de muur één steenbreedte terug.

Het stukwerk waarmee vrijwel de gehele muur is bepleistert lijkt in twee of meerdere fasen te zijn aangebracht; het onderste deel aan de voet van de muur eerder als het daarboven liggende pleisterwerk.

Van één losse steen uit de muur zijn maten genomen: circa 24Lx12bx4d (in cm). Uit de uitgegraven zwarte, zandige grond, kwam aardewerk (waaronder roodbakend en steengoed), veel glas (groen en

vrij ondoorzichtig), leisteen, oesterschelpen, dierlijk bot (schaap/geit en rund), delftsblauwe tegelfragmenten en ijsselsteentjes.

De uitgegraven voet van de muur en een deel van het daarboven gelegen metselwerk zijn geschetst, waarbij een schaal van 1:20 is aangehouden. Daarnaast zijn diverse foto's gemaakt.

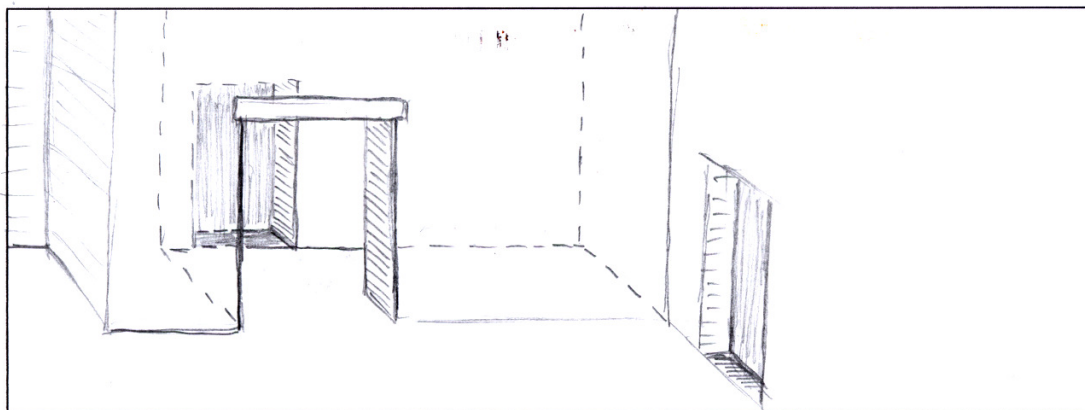
Met de eigenaresse van het pand is afgesproken dat de greppel wordt gedicht met de uitgegraven stort, zodat haar tuin verder kan worden aangelegd. De funderingen blijven hierbij onaangeroerd. Mogelijk zal in de toekomst de muur worden gerestaureerd, waarbij het pleisterwerk wellicht zal worden verwijderd. Bij deze werkzaamheden zou kunnen worden overwogen de aangetroffen gewelfstructuur bloot te leggen en nader te onderzoeken.

3. Rondleiding door de "muurhuizen".

De eigenaresse van nummer 37 en de eigenaar van het daarnaast gelegen pand, boden de gelegenheid de panden die gezamenlijk de stadsmuur als achtergevel hebben, van binnen te bezichtigen.

Op de begane grond van pand 37 bleek reeds de dikte van de achtergevel. Op de eerste etage werd dit eveneens duidelijk bij de raampartij in de achtergevel. De vloer helde sterk vanaf de achtergevel naar de straatzijde omlaag, waarbij pand 37 tevens als het waren "hangt" tegen dat ernaast (richting de Nieuwe Haven). Op de 2^e verdieping was wederom de dikte van de achtermuur zichtbaar, waarbij tevens de bovenkant van de muur leek te zijn bereikt: de bovenzijde van de muur liep als een soort vensterbank langs de gehele binnenzijde van de achtermuur, die met de bouw van de huidige panden iets is verhoogd (enkel steens(?)), met daarin een dakraam. Hierop rustten tevens de gebinten van de dakconstructie.

In het belendende pand bevond zich op de begane grond een dichtgemetselde doorgang in de achtermuur, welke aan de buitenzijde niet was waar te nemen. Deze doorgang kon vanaf de begane grond worden bereikt via een daarvoor liggende ruimte van circa 1,5 meter diepte, welke naar rechts toe uitliep op een stenen muur (zie tek. 3).

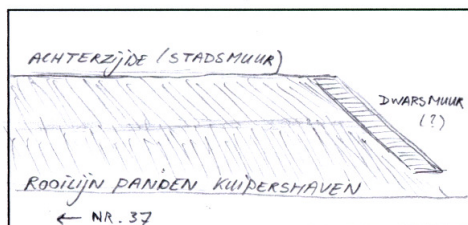

Tek. 3. Situatie schets van de achter- binnenzijde van het pand rechts naast Kuipershaven 37. Begane grond.

Rechts van bovengenoemde ruimte bevond zich nog een dichtgemetseld boogdoorgang.

Op de eerste verdieping vertoonde de zijmuur (de van de straatzijde geziene rechter dwars muur), een viertal nissen, waarvan de linker nis de grootte had van een deur/doorgang. De drie rechts daarvan gelegen nissen waren breder en iets hoger. Op de 2^e verdieping was evenals in het pand daarnaast te zien dat de bovenkant van de vermeende stadsmuur als "vensterbank" diende. De bovenkant van dit muurdeel reikte ongeveer tot net boven heuphoogte van een persoon van gemiddelde lengte.

Daar dit pand (en de eigenaar) de gelegenheid bood het dak te betreden, kon vanaf dit punt de gehele achtermuur worden beschouwd. De dwarsmuur (waarin op de 1^e verdieping de nissen aanwezig waren) leek op het dak te kunnen worden waargenomen als een circa 50 cm dikke muur, die vanaf de achtergevel vrijwel tot aan de rooilijn van de panden aan de Kuipershaven doorliep (zie tek. 4).

Tek. 4. Situatieschets van mogelijke muurstructuren waargenomen op het dak van het pand rechts naast nummer 37.

4. Conclusie

Daar de bovengrondse waarnemingen zijn gedaan door een archeoloog en (nog) niet door een bouwhistoricus, is de interpretatie hiervan niet meer dan suggestief. De indruk die bij de waarnemers echter ontstond was dat het pand Kuipershaven 37 zeer waarschijnlijk de oude stadsmuur als achtergevel heeft en zich daarmee dus aan de buitenzijde van de oorspronkelijke muur bevond. Het pand rechts daarnaast, is mogelijk gebouwd in de voormalige verdedigingstoren, die aan de achterzijde gelijk liep met de stadsmuur, maar aan de buitenzijde van de muur was uitgebouwd. De tussenruimte en het dichtgemetselde poortje op de begane grond, maken de indruk een soort trapopgang te zijn geweest alsmede uitgang naar buiten (stadzijde). Wellicht heeft zich in deze ruimte een spiltrap o.i.d. bevonden, vanwaar de eerste verdieping van de toren kon worden betreden. De "brede vensterbank" op de 2^e verdieping, aan de achterzijde van beide panden lijkt de bovenkant van de stadsmuur te zijn geweest. Daar deze net boven heup hoogte reikt vanaf het looppniveau van de kamers, zou de vloer van de 2^e verdieping voor een gedeelte gebaseerd kunnen zijn op de weergang die zich oorspronkelijk bovenop de stadsmuur bevond, mede vanwege het feit dat de vloer (met name in pand 37) die grenst aan de achtergevel eerst enigszins recht is, maar dan afloopt richting voorkant van het huis, alsof de later aangebouwde structuren zijn weggezakt. De muurstructuur die dwars op de achtergevel staat en die nog is waar te nemen op het dak van het pand naast Kuipershaven 37, geeft eveneens aanleiding tot de veronderstelling dat het betreffende pand is opgetrokken uit (een deel van?) de verdedigingstoren. Waar deze dwarsmuur ophoud, bevindt zich ongeveer de rooilijn van de voorgevels van de huidige panden aan de Kuipershaven.

Verslag 21 mei

Dinsdag 21 mei 2002 is het Dordts Archeologisch Centrum opnieuw in kennis gesteld van een nieuw opgegraven structuur aan de voet van de achtergevel van pand 37 en dat daarnaast (op de grens van beide panden). Reden voor deze ontgraving was wederom een te verwijderen vlierstruik. Te zien was een holte onderin de muur. In het opgegraven sleufje stond al vrij snel na het opengraven rioolwater. Dit leek recent rioolafval te zijn en gaf de indruk onder de muur vandaan te komen. Hiervan zijn foto's gemaakt. Aan de binnenzijde van de achtergevel van pand 37 bevindt zich een houten dwarsbalk in de muur. Uit de opening onder deze balk komt een luchtstroom, wat lijkt te duiden op een holle ruimte. Mogelijk is dit een dichtgemetselde vroegere doorgang in de stadsmuur. De opgegraven holte, zoals hierboven omschreven, bevindt zich aan de buitenzijde van de muur ongeveer op dezelfde plaats als de mogelijke dichtgemetselde doorgang (daaronder dus). Het gat in de tuin is weer dichtgegooid met zand.